

УДК 811.111'37
DOI <https://doi.org/10.32782/fohium/2024.4.24>

ЛІТЕРАТУРНА ВБИРАЛЬНЯ В АСПЕКТІ ВТОРИННОЇ НОМІНАЦІЇ

Світлана Лобзова

кандидат філологічних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ORCID ID 0000-0002-8050-7519

lobzova.sl@hnpu.edu.ua

Ключові слова: *номінація, метафора, метонімія, когнітивна лінгвістика, прагматика.*

У статті розглянуто явище метафоричної та метонімічної номінації у тематичній лексичній групі «жіночий одяг» в лінгвокогнітивному та прагматичному аспектах. Номінативні процеси мають широкий спектр використання: від надання предметам імені, що зумовлено об'єктивною потребою суспільства, до уточнення чи надання додаткового змісту для більш детального та різнобарвного зображення дійсності, що, перш за все, формує особисту картину світу людини. У світлі когнітивно-дискурсивної парадигми актуальність вивчення номінативних процесів пояснюється зростанням інтересу до ступеня впливу лінгвокогнітивних факторів на процес утворення мовних одиниць на базі метафори та метонімії, які використовуються для виокремлення та найменування об'єктів дійсності, та прагматичного ставлення до них.

Номінації на позначення предметів одягу в художньому тексті мають велике значення в культурній та соціальній перспективі. Вони не лише називають предмети одягу, взуття та головні убори, але й допомагають висловити ставлення до зовнішнього вигляду героїв, ідентифікувати їхній соціальний статус та наміри у різних ситуаціях. Також вони відображають звички та образ життя героїв та можуть викликати емоції у читача.

Важливим висновком роботи є те, що в основі метафоризованих номінацій у тематичній групі «жіночий одяг» лежить переважно іміджева метафора, що уподібнює предмети жіночого одягу іншим предметам на підґрунті візуальної схожості. В основі метонімізованих номінацій лежить широка низка метонімічних моделей (PERSON FOR GARMENT, SPATIAL PART FOR WHOLE, PLACE FOR GARMENT, EVENT FOR GARMENT, MANNER OF PUTTING ON FOR GARMENT, FUNCTION FOR GARMENT). В обраному для аналізу художньому тексті метафоризовані та метонімізовані номінації предметів жіночого одягу сприяють дескрипції оточення героїв, інтерсуб'єктивних відносин героїв, емоційних станів героїв тощо.

LITERARY WARDROBE IN THE ASPECT OF SECONDARY NOMINATION

Svitlana Lobzova

PhD in linguistics, Associate Professor

H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

Key words: *nomination, metaphor, metonymy, cognitive linguistics, pragmatics.*

This article looks into the phenomenon of metaphorical and metonymic nomination in the thematic lexical group "women's clothing" in linguo-cognitive and pragmatic aspects. Nominative processes have a wide range of use: from giving objects names, which is determined by the objective need of society, to specifying or providing additional content for a more detailed and colorful image of reality, which, first of all, forms individual picture of the world. In the light of the cognitive-discursive paradigm, the relevance of the study of nominative processes is explained by the growing interest in the degree of influence of linguo-cognitive factors on the process of formation of language units based on metaphor and metonymy, which are used to distinguish and name objects of reality, and a pragmatic attitude towards them.

Nominations identifying items of clothing in a literary text are of great importance in a cultural and social perspective. They not only name items of clothing, shoes and headdresses, but also help to express attitudes towards the characters' appearance, identify their social status and intentions in various situations. They also reflect the habits and way of life of the characters and can evoke emotions in the reader.

An important outcome of this research is that the metaphorical nominations in the thematic group «women's clothing» are mainly based on the image metaphor that compares women's clothing items to other items on the basis of visual similarity. Metonymized nominations are based on a wide range of metonymic models (PERSON FOR GARMENT, SPATIAL PART FOR WHOLE, PLACE FOR GARMENT, EVENT FOR GARMENT, MANNER OF PUTTING ON FOR GARMENT, FUNCTION FOR GARMENT). In the literary text sampled for analysis in this article, metaphorized and metonymized nominations of women's clothing contribute to the description of the the characters' environment, their intersubjective relations, emotional states of the characters, etc.

Вступ. Об'єктом цього дослідження виступають вторинні найменування предметів жіночого одягу, предметом – сфери метафоричної та метонімічної експансії, що залучаються у номінаціях предметів жіночого одягу.

Метою роботи є встановлення специфіки процесів та результатів вторинної (метафоричної та метонімічної) номінації в аспекті лінгво-когнітивного та прагматичного підходів на базі розгляду лексичних одиниць тематичної групи «жіночий одяг» в англomовному романі «Диявол носить Прада» (Weisberger, 2013). Задля досягнення поставленої мети у роботі поставлено та послідовно вирішено такі завдання: 1) розкрити основні теоретичні засади вивчення номінативних процесів; 2) розглянути вторинну номінацію як особливий лінгвістичний інструмент утворення номінативних одиниць; 3) визначити місце метафори та метонімії у процесах відображення та виокремлення предметів дійсності; 4) проаналізувати номінативні одиниці тематичної групи

«жіночий одяг», сформовані на базі метафоричного та метонімічного переносу; 5) класифікувати номінації на позначення предметів жіночого одягу в залежності від сфери метафоричної та метонімічної експансії; 6) виявити прагматичний потенціал виявлених номінацій.

Методологічною базою дослідження виступають фундаментальні дослідження з теорії номінації та теорій метафори і метонімії. Мета та завдання дослідження уможливили застосування таких методів: дефінітивного аналізу для з'ясування значення виокремлених метафоричних та метонімічних номінацій предметів жіночого одягу, описового методу з метою характеристики метафоричних номінативних одиниць на позначення предметів жіночого одягу, інструментарію теорій когнітивної метафори і метонімії, інструментарію прагмалінгвістичних досліджень.

Матеріалом дослідження слугували 70 номінацій предметів жіночого одягу, відібраних методом суцільної вибірки з англomовного роману

Л. Вайсбергер «Диявол носить Прада» (Weisberger, 2013).

Новизна роботи полягає у детальному розгляді передумов метафоричного та метонімічного переносу у процесі номінації тематичної групи «жіночий одяг», що може доповнити фундаментальні положення теорії номінації, та дослідженні прагматичного потенціалу номінацій жіночого одягу на рівні слова. Теоретична значущість полягає у внеску в розвиток теорії номінації, теорій метафори та метонімії, прагмалінгвістику.

Теоретико-методологічна база дослідження. Мода – один із основних механізмів, що організують життя соціуму та регулюють поведінку людей у ньому. Вона підпорядковує своєму впливу як побутову сферу життя, так й ментальну (спосіб думок, формування критеріїв оцінки явищ дійсності, вибір певної моделі поведінки, самоідентифікацію). При цьому мода не просто потужний соціальний регулятор, а й значущий культурний феномен, який тільки-но починає вивчатися. За традицією, що склалася, мода вважається об'єктом наукового інтересу, з одного боку, соціології (Г. Зіммель, Г. Спенсер, Т. Веблен, Г. Блумер), а з іншого, – історії костюма. Але мода через свою значущість у культурі соціуму може стати самостійним об'єктом й лінгвістичного дослідження.

Вибір категорії найменувань одягу для дослідження не випадковий. Він обумовлений тим, що ця мовна група винятково важлива у культурологічному та соціальному відношенні, що і визначає її семіотичні властивості. Найменування одягу складають великий пласт лексичних одиниць, що називають предмети одягу, взуття, головні убори тощо; вони є суттєвим артефактом людської діяльності і грають важливу роль в історії суспільства та культури.

Інкорпорація номенів на позначення одягу у тканину художнього твору має неабиякий дискурсивний потенціал: вони можуть стати у нагоді, щоб висловити ставлення до зовнішнього вигляду героїв, їхнього соціального статусу, інтенцій в певних ситуаціях, віддзеркалити звички героїв, їхній образ життя, викликати емоції у читача тощо.

У художньому дискурсі номінативні одиниці на позначення одягу утворюють однойменний номінативний простір, який реалізується у вигляді тематичних груп (Глушенко, 2020: 47), впорядкованих за ядерно-периферійним принципом поля: тематична інваріанта, тематичні специфікатори, тематичні модифікатори (Кокоза, 2011). Тематична інваріанта є центральною одиницею тематичної групи; вона представлена мовною одиницею з широкою сигніфікативною базою *clothes*. Тематичні специфікатори – номінативні одиниці, які конкретизують і уточнюють семантично узагальнене значення тематичної

інваріанти й виступають ідентифікаторами в дискурсі. До них належать такі номени, як *apparel, attire, costume, ensemble, garment, garb, number, uniform, outfit* ті інші. Тематичні модифікатори – це номінативні одиниці на позначення конкретних предметів одягу (*sweater, hat, jumper, skirt, smock* ті інші) (Кокоза, 2011).

З огляду на вищезазначене, нам видається, що дослідження номенів на позначення предметів одягу має відбуватися у руслі прагматичної та когнітивної лінгвістики.

Багатвікова історія дослідження мови свідчить про зацікавленість вчених всього світу питанням визначення основних функцій мови, до переліку яких відноситься номінативна. Представниками Празької лінгвістичної школи були сформульовані задачі номінативної функції мовних одиниць: вивчення процесів називання фрагментів світу, результатом якого є слово та виділення лінгвістично значущих елементів у різних мовах. Саме на цьому етапі розвитку лінгвістики вперше визначена важливість дослідження номінативної діяльності людини як способу фіксації мовними одиницями членування навколишньої дійсності (Кочерган, 2006).

Сьогодні у теорії номінації зазначають існування традиційного та когнітивного підходів щодо розуміння сутності номінації та номінативних процесів. У фокусі уваги цього дослідження – когнітивний підхід. Він пов'язує семантику номінативної одиниці насамперед з певною структурою, яка є одиницею свідомості й об'єднує вербальну й невербальну інформацію, набуту шляхом сприйняття й усвідомлення ситуації, дії, явища, ознаки предмета/явища мисленням, відчуттями і почуттями людини (Селіванова, 2008: 153).

Сучасний стан номінативних досліджень вирізняється наявністю значної кількості класифікацій, типів (видів, способів) номінації, що пов'язано з різновекторністю критеріїв поділу номінативних одиниць. У рамках досліджуваної проблематики увагу привертає така класифікація, виділення якої можливе з точки зору видового розмаїття номінації. За даним критерієм виділяють первинну (пряму) та вторинну (непряму) номінації.

Під первинною номінацією розуміють позначення елементів дійсності (як на предметному, так і на рівні подій) за допомогою непохідних слів. Первинні процеси номінації доволі рідкісні явище у сучасних мовах, тому номінативний інвентар мови поповнюється переважно за рахунок запозичень чи за рахунок вторинної номінації – використання вже наявних у мові номінативних засобів у новій для них функції найменування. Результати вторинної номінації закріплюються на лексичному рівні мови (в узусі) лише в тому випадку якщо найменування характеризують

закономірні для мовної системи процеси та заповнюють номінативні лакуни. Усі вторинні номінації формуються на базі того значення слова, яке використовується у новій для нього функції. Формування змісту вторинної номінації відбувається у процесі переусвідомлення значення слова, передусім, на базі метафоричних та метонімічних переносів (Тараненко, 2004).

У рамках даної роботи чинності набуває розгляд метафори та метонімії як концептуальної операції – мапування ознак, структурних елементів, оцінок з домену джерела (структури знань, що залучається для асоціативного порівняння) на домен цілі (структуру знань, що отримує ці асоціації) – для метафори (Kövecses, 2002), та в межах одного домену – для метонімії (Barcelona, 2004).

І концептуальна метафора, і концептуальна метонімія були об'єктом типологічного аналізу.

Так, за способом концептуалізації царини цілі когнітивні метафори поділяються на онтологічні, структурні та орієнтаційні (Kövecses, 2002). В основі онтологічної метафори перебуває апеляція до природного досвіду людини, пов'язаного з фізичними об'єктами. Залежно від характеру царини джерела (неживий предмет або жива істота) онтологічна метафора може бути, відповідно, опредметнювальною (наприклад, IDEAS ARE OBJECTS (Kövecses, 2002)), біоморфною або зооморфною (наприклад, ABSTRACT COMPLEX SYSTEMS ARE PLANTS (Peirsman, Geerarts, 2006: 281)), FIRE IS A HUNGRY ANIMAL (Kövecses, 2002) і антропоморфною (наприклад, TIME IS A THIEF (Kövecses, 2002)). Особливою формою онтологічних метафор є метафора персоніфікації (Kövecses, 2002) – підґрунтя для притаманного людині засобу пізнання об'єктів навколишнього світу через призму самої себе (Kövecses, 2002). Структурна метафора здійснює концептуалізацію абстрактної сутності крізь призму природного досвіду в тій галузі, яка добре знайома носіям мови (наприклад, WAR, SPORTS/GAME, BUSINESS, COOKING (Kövecses, 2002)), у результаті чого широко розвинена структура царини джерела переноситься на структуру царини цілі (Kövecses, 2002). В основі орієнтаційної метафори перебуває досвід просторової орієнтації людини у світі, опозиційні протиставлення типу «внизу-вгорі» (CONSCIOUS IS UP – UNCONSCIOUS IS DOWN), «попереду-позаду» (FUTURE EVENTS ARE AHEAD – PAST EVENTS ARE BEHIND) тощо (Kövecses, 2002). Особливо виділяють іміджеву метафору, в якій основою порівняння виступає зовнішня схожість предметів (Lakoff, 1980).

Класифікація метонімії заснована на типах холо-партитивних відносин в межах одного домена. У цій роботі, задля досягнення її мети, ми послуговуємося класифікацією І. Пірсмана

і Д. Герартса (Peirsman, Geerarts, 2006), які використали прототипічний підхід у типологізації метонімії. Цей підхід передбачає, що людина сприймає будь-яку семантичну категорію як таку, що має центр і периферію і, відповідно, «більш прототипічних» та «менш прототипічних» представників. Згідно з цим підходом, науковці виокремлюють метонімічні категорії та більш і менш прототипічних представників цих категорій (вони наведені в якості таблиці 1).

Предметом цього дослідження є, в тому числі, прагматичний аспект номінації, що передбачає вивчення функціонування окремого слова/словосполучення як номінативної одиниці у мовленні, відношення мовців до цих знаків (Бацевич, 2009; Безугла, 2013). Людський фактор визнається в якості ключового у прагматичних лінгвістичних дослідженнях, оскільки у прагмалінгвістиці вивчаються всі ті умови, за яких людина використовує мовні знаки (умови адекватного вибору та використання мовних одиниць задля відповідного впливу на реципієнта, що є кінцевою метою комунікації (Бацевич, 2009; Безугла, 2013)). Людський фактор виявляється і в специфіці взаємодії того, хто говорить/пише, і того, хто слухає/читає, конкретних вказівок на місце та час мовленнєвої взаємодії комунікантів та пов'язані з актом спілкування цілі та очікування. Оскільки мовленнєва взаємодія є складовою частиною соціальної взаємодії, під час дослідження номінативної ситуації слід приймати до уваги сферу соціальної активності, в яку вона занурена: діяльність громадську в інституціональних сферах (адміністративній, юридичній, фінансово-економічній, промисловій, торгівельній, науковій та ін.), громадську взаємодію в слабко формалізованих сферах народної та міської культури, спілкування персональне в приватних інститутах (у родинному колі), персональне неформальне спілкування (з друзями, знайомими) тощо (Бацевич, 2009; Безугла, 2013).

У межах цього дослідження фокус уваги – на номінаціях предметів жіночого одягу в художньому творі. Зрозуміло, що будь-який художній твір призначений для читача. Однією із прагматичних характеристик художнього тексту є його адресатність, і це, звичайно, враховується в авторській інтенції. Остання включає також можливість для створення художньої дії, яку має відчувати читач при сприйнятті тексту. У зв'язку з цим визначення прагматики має містити ілюктивні характеристики того впливу, який надає тексту словесно-художньої творчості.

Хоча окрему номінацію неможна назвати самостійною одиницею комунікації, можливістю слова, тим не менш, визначаються як статикою, так і динамікою, його змістовою глибиною, емоційною діючою силою. Слово/номінація стає

Таблиця 1

Категоризація метонімічних категорій за І. Пірсманом та Д. Герартсом (Peirsman, Geerarts, 2006)

Ad hoc fine-grained categories	Peirsman & Geeraerts' categories
City for government	3. LOCATION & LOCATED
EVENT FOR PLACE	
Place for activity	
Place for event	
Place for institution	
PLACE FOR OBJECT	
PLACE-AT FOR PERSON	
PLACE-FROM FOR PERSON	
PLACE FOR POPULATION	
BODY PART FOR PERSON	
PART FOR WHOLE	
PART OF COUNTRY FOR COUNTRY	
CONTINENT FOR COUNTRY	
PLACE FOR SPORTS TEAM	
OBJECT OF ACTIVITY FOR PERSON	6. CHARACTERISTIC & ENTITY
PERSON FOR OBJECT USED	
OBJECT OF HABIT FOR PERSON	
PLACE OF ACTIVITY FOR PERSON	
SALIENT FEATURE FOR PLACE	
ARTIST FOR WORK	7. PRODUCER & PRODUCT
INVENTOR FOR INVENTION	
FOUNDER FOR PLACE	
PRODUCT FOR PLACE	12. LOCATION & PRODUCT
PLACE OF PRODUCTION FOR PRODUCT	
PLACE WHERE WORN FOR PIECE OF CLOTHING	8. CONTROLLER & CONTROLLED
COUNTRY FOR GOVERNMENT	
LEADER FOR SUBORDINATES	
FAMOUS WEARER FOR PIECE OF CLOTHING	16. PIECE OF CLOTHING & PERSON
ORIGINAL WEARER FOR STYLE OF GARMENT	
PERSON FOR TIME	19. TIME & ENTITY
TIME FOR PERSON	
CONTENTS FOR SUPPORT	9. CONTAINER & CONTAINED
EFFECT FOR CAUSE	11. CAUSE & EFFECT
POSSESSED FOR PERSON.	13. POSSESSOR & POSSESSED
SUBSTANCE FOR ACTIVITY	14. ACTION & PARTICIPANT
INSTITUTION FOR MEMBERS	18. SINGLE ENTITY & COLLECTION

одним із основних засобів для вираження необмеженого числа думок і для реагування на необмежену кількість ситуацій. Необхідність вивчення слова як компонента мовленнєвої діяльності підтверджує той факт, що саме слово стає головним провідником інтенції людини, яка творить мовлення, основою для вірного розуміння смислу висловлювання, для вірного прочитання тексту.

Дослідження слова в прагматичному аспекті передбачає дослідження слова з точки зору доречності використання лексичної одиниці в залежності від ситуації і мети адресанта. Для цього номінативні одиниці описуються з точки зору прагматичних ситуацій, ураховуючи такі параметри, як місце, час, цілі, намір мовця, його

соціальне положення, професія, стать, вік. Прагматика слова намагається відповідати на запитання «З якою метою використано слово?», «За яких умов правомірне використання даного слова з певною метою?», а не «Що означає це слово?». Слово має своє прагматичне значення, тобто те значення, яке воно набуває в певній ситуації.

У цьому світлі зрозумілим є те, що хоча слово і існує як складова висловлювання, воно не втрачає своєї самостійності у складі висловлювання, зберігаючи своє значення. Саме за допомогою прагматичної інформації слова ми можемо досягти ефективного спілкування і не легко здогадатись, що тільки когнітивної інформації (тобто коли йде обмін інформацією між суб'єктами комунікації

у формі очевидних фактів, явищ – без будь-яких оціночних суджень) буде недостатньо. Адже саме слово закріплене за певним функціональним стилем, сферою його використання, класовою належністю, статтю, віком. Формуючи висловлювання або текст, мовець відбирає мовні засоби, які є релевантними в певній комунікативній ситуації, причому ця відповідність визначається не тільки референтним значенням слова, а й пов'язується з його прагматичними характеристиками.

Матеріал і методологія дослідження. Вторинна (метафорична і метонімічна) номінація досліджується в цій роботі на матеріалі англomовного роману «Диявол носить Прада» американської письменниці Лорен Вайсбергер (Weisberger, 2013).

В основі роману – історія молодого спеціаліста, журналістки Андреа Сакс, яка, безуспішно намагаючись знайти роботу за фахом, влаштовується працювати особистим помічником Міранди Прістлі. Вона – легенда моди, головний редактор модного журналу «Ранвей», еталон елегантності і вишуканості. Подейкують, що жінка продала душу за власний успіх і навіть була вигнана з пекла за неможливий характер.

Андреа, навпаки, нічого не знає про моду. Вранці вона надягає перше, що потрапляє під руку. Предмети її одягу часто несумісні та немодні, вона не користується косметикою та парфумами. Через це робота в журналі мод, яка для багатьох жінок є роботою мрії, перетворюється для неї у пекло «під глянцевою обкладинкою». Вона не розуміє оточуючих її жінок, які готові витрати останні гроші на нову брендову річ та економити на їжі, прокидаються за декілька годин до початку робочого дня, щоб виглядати «на всі сто», годинами обговорюють новинки моди та мріють потрапити на модний показ у Парижі більше за все у власному житті.

Так, мода та одяг починають оточувати Андреа завжди і скрізь. Вона вимушена стати своєю серед чужинців, почати приділяти увагу модним новинкам, навчитися доглядати за собою та красиво вдягатися. У зв'язку з цим роман містить велику кількість номенів одягу (більше 400), що робить його адекватним та релевантним матеріалом цього дослідження.

Задля досягнення поставленої у роботі мети дослідження лінгвокогнітивних та прагматичних особливостей номінацій жіночого одягу в англomовному романі «Диявол носить Прада» здійснюється в декілька етапів.

На першому етапі методом суцільної вибірки здійснюється відбір англomовних номінацій жіночого одягу з обраного для аналізу роману. Номінації впорядковуються за ядерно-периферійним принципом поля: тематична інваріанта, тематичні

специфікатори, тематичні модифікатори. На другому етапі відібрані назви класифікуються згідно лінгвокогнітивного підґрунтя їхнього утворення на метафоричні та метонімічні. На третьому етапі робиться спроба: а) описати сутність метафоричного переносу, що покладений в основу назв жіночого одягу, функціонуючих в романі. Для цього виокремлюються об'єкт, що порівнюється, та об'єкт, який задіюють для порівняння, а також ознака/ознаки, на підґрунті якої/яких здійснюється асоціативне порівняння; на основі цього виявляється тип концептуальної метафори, що лежить в основі номінації; б) охарактеризувати сутність метонімічного переносу, покладеного в основу елементу номінативного поля жіночого одягу. З цією метою описується вид логічного протиставлення, що лежить в підґрунті суміжності. На четвертому етапі розглядається прагматичне навантаження номінацій жіночого одягу в контексті. Задля цього приймається до уваги сфера соціальної активності, в яку занурена номінація, та мета адресата, ураховуються такі параметри, як місце, час, цілі, намір мовця, його соціальне положення, професія, стать, вік.

Методика аналізу є комплексною і відповідає його меті.

Результати та обговорення. Як зазначалося вище, номінативний простір реалізується у вигляді тематичних груп, впорядкованих за ядерно-периферійним принципом поля: тематична інваріанта, тематичні специфікатори, тематичні модифікатори.

У досліджуваному художньому творі – англomовному романі Л. Вайсбергер «Диявол носить Прада» – тематична інваріанта подана словом *clothes*, мовною одиницею з широкою сигніфікативною базою. Його зафіксовано в 79 контекстах в романі. Тематичні специфікатори – номінативні одиниці, які конкретизують, уточнюють семантично узагальнене значення тематичної інваріанти й виступають ідентифікаторами в дискурсі, – представлені в романі номенами *costume* (1 контекст), *ensemble* (1 контекст), *garment* (4 контексти), *uniform* (9 контекстів), *outfit* (22 контекста), *wardrobe* (12 контекстів). Тематичні модифікатори – номінативні одиниці на позначення конкретних предметів одягу – складають найбільшу групу і налічують більше 350 контекстів використання. Привертає увагу, що тематичні модифікатори у більшості випадків функціонують у романі з:

1) іменниками на позначення:

матеріалу, з якого виготовлено предмет одягу:

(1) “*She. Is. Such. A. Bitch! I cannot deal with her anymore. Who does that? I mean, really – WHO DOES THAT?*” *hissed a twenty-something girl in a snakeskin skirt and a very mini tank top...* (Weisberger, 2013);

довжини предмету одягу:

(2) *A calf-length leather skirt hung from her hips, and her unruly red hair was piled in one of those messy but still glamorous buns on top of her head* (Weisberger, 2013);

бренду, який виготовляє предмети одягу:

(3) *Her bright blue eyes moved up and down, side to side, all over my white button-down, my red corduroy Gap miniskirt, my new buckled camel-hair Jimmy Choo sandals* (Weisberger, 2013);

2) дієприслівниками на позначення:

призначення предмету одягу:

(4) *Four years spend muddling around Providence in fleeces and hiking boots, learning about the French impressionists, and writing obnoxiously ...* (Weisberger, 2013);

3) об'єктивними прикметниками на позначення: кольору предмету одягу:

(5) *She wore black leather pants, as soft as they were tight, and a fuzzy (or was it furry?) tank top strained across her breasts and ended two inches above her belly* (Weisberger, 2013);

стилю предмету одягу:

(6) *Her fingers and toes were polished with a luminescent white color, appearing to glow from within, and her open-toe sandals gave her already six-foot frame an additional three inches* (Weisberger, 2013);

4) суб'єктивними прикметниками, що описують персональне сприйняття предмету одягу та його оцінку:

(7) *It wasn't until she actually motioned for me to follow her back through the glass doors and I had to stand up that I became acutely aware of my own horrendously inappropriate suit, limp hair, and utter lack of accessories, jewelry, and grooming* (Weisberger, 2013).

Як засвідчує проведений аналіз, метафоризовані номінації жіночого одягу, що функціонують в англомовному романі Л. Вайсбергер «Диявол носить Прада», мають за виключно основу іміджеву метафору, яка уподібнює предмет жіночого одягу та/або його стиль/елемент предмету:

олівцію:

(8) *The belted jacket cinched her already tiny waist and complemented her perfectly fitted pencil skirt she wore beneath it* (Weisberger, 2013);

черепащі:

(9) *There were eight or nine options for tops, ranging from a skintight ribbed turtleneck sweater by Calvin Klein to a teeny, completely sheer peasant blouse by Donna Karan* (Weisberger, 2013).

Светр, про який йде мова, має вузьку високу горловину, яка щільно прилягає до горла, саме як панцир до черепахи, що, ймовірно, й слугувало підґрунтям даної номінації;

літері Т:

(10) *Four times a year, like clockwork, she flipped through look-books like they were her own personal catalogs and selected Alexander McQueen suits and Balenciaga pants like they were T-shirts from L.L. Bean* (Weisberger, 2013).

Футболка подібного фасону утворює силует літери Т лінією коротких рукавів та відсутністю глибокого вирізу;

кішці:

(11) *Yes, yes, a denim, one-piece catsuit with tight pants and a belted waist and rolled-up sleeves* (Weisberger, 2013).

Комбінезон, про який йде мова у фрагменті (11), своїм фасоном надає жінці, що його вдягає, вигляду кішки, завдяки чому в англійській мові він й отримав подібну назву;

конверту:

(12) *There were totes and bowling bags, backpacks and under-arms, over-shoulders and minis, oversize and clutches, envelopes and messengers, each bearing an exclusive label and a price tag of more than the average American's monthly mortgage payment* (Weisberger, 2013);

стилету:

(13) *I showed upon time for my eleven A.M. interview and didn't panic until I encountered the line of leggy, Twiggy types waiting to be permitted to board the elevators. Their lips never stopped moving, and their gossip was punctuated by the sound of their stilettoes clacking on the floor. Clackers, I thought. That's perfect* (Weisberger, 2013).

Згадані у фрагменті (13) жіночі туфлі мають підбори, що візуально нагадують стилет (кинджал);

буханку хліба:

(14) *My Express jeans and Franco Sarto loafers had been buried under a film of dust in my closet for months now, and I had to admit I didn't miss them* (Weisberger, 2013).

Номінація подана іменником у формі множини, утвореним суфіксальним способом, шляхом додавання суфіксу *-er* до основи слова *loaf*. Значення слова *loaf* стосується визначення буханки хліба. Округла форма буханки нагадує плоску підошву взуття, яке виглядає як мокасини.

Як засвідчує проведений аналіз, метонімізовані номінації жіночого одягу, що функціонують в англомовному романі Л. Вайсбергер «Диявол носить Прада», мають за основу такі метонімічні моделі:

PERSON FOR GARMENT:

(15) *There were eight or nine options for tops, ranging from a skintight ribbed turtleneck sweater by Calvin Klein to a teeny, completely sheer peasant blouse by Donna Karan* (Weisberger, 2013).

Peasant blouse – сучасна жіноча блуза, створення якої було нав'язано мотивами традиційного

європейського селянського вбрання з широкими рукавами та квадратним вирізом. Отже, в основі цієї номінації лежить метонімічний зв'язок між людьми, що раніше носили блузу подібного фасону, та самим вбранням.

SPATIAL PART FOR WHOLE

У сучасній англійській мові існує багато номінацій жіночого одягу, які походять від просторового розташування цих предметів на тілі жінки або відносно інших предметів одягу. Ці номінації функціонують й у тексті досліджуваного роману:

underwear (від *under*, носить під іншими предметами одягу):

(16) *I finally freed it from a tangle of underwear at the bottom of the bag and flopped backward on the bed* (Weisberger, 2013);

- *bottoms*:

(17) *I smoothed my well-cut but nondesigner black pants and checked to make sure that the cuffed bottoms hadn't collected any of the city's muddy slush* (Weisberger, 2013);

- *top*:

(18) (*"Oh, honey, this is beautiful. What's this brand again?"*), *I sold every last filmy top, leather pant, spiked boot, and strappy sandal. A third hawked a short Fendi cocktail dress, while someone else tried to sell her on the merits of chiffon* (Weisberger, 2013).

PLACE FOR GARMENT

В якості основи найменувань предметів жіночого одягу в цій групі – місця, в яких історично цей предмет одягу носили. До прикладу, сучасний тренч (від *trench* – траншея) спочатку призначався для носіння під час ведення бойових дій, а *prairie skirt* походить від назви американського степу («перія»), адже має фасон, що характеризується широким кроєм, отже таку сорочку приємно носити в спекотну погоду, яка є типовою для американського степу:

(19) *I slung a slouchy red suede bag over my shoulder and immediately saw the two intersecting "C"s carved in the front, but that wasn't nearly as beautiful as the deep chocolate leather from the Celine tote that I threw on my other arm. A long military-style trench with the signature oversize Marc Jacobs buttons topped it all off* (Weisberger, 2013).

(20) *"Um, uh, no. Lucia will be here in just a moment. She has the other two. Would you like me to, uh, begin showing you what we've called in?" Helen asked nervously as she pulled her ribbed tank top down over her prairie skirt* (Weisberger, 2013).

EVENT FOR GARMENT

Ця група назв предметів жіночого одягу має за свою основу події, на які їх, як правило, вдягають, наприклад *cocktail dress*:

(21) *A third hawked a short Fendi cocktail dress, while someone else tried to sell her on the merits of chiffon. Stef had managed to assemble a near-perfect*

run-through with only thirty seconds' notice and a whole lot of pieces missing (Weisberger, 2013).

MANNER OF PUTTING ON FOR GARMENT

Назви предметів жіночого одягу в цій групі налічують одягу, яка отримала свою назву завдяки манері надягання, наприклад *slip*. Завдяки синтетичному матеріалу або шовку, з якого, як правило, виготовляють плаття-комбінації, та особливостям фасону, воно нібито сковує тілом жінки:

(22) *Stacked drawers, some built-in and others just shoved in corners, held every imaginable configuration of stockings, socks, bras, panties, slips, camisoles, and corsets* (Weisberger, 2013).

FUNCTION FOR GARMENT

Ще один вид метонімічного зв'язку, який лежить в основі назв жіночого одягу, які функціонують в тексті аналізованого роману, задіє в називаннях цих предметів одягу їхнє призначення, наприклад, *combat boots*. Стиль цих черевик запозичено у військового взуття, яке надягали для виконання бойових завдань:

(23) *There was actually a blanket-size fur cape tied twice around his thick neck, and shiny black combat boots the size of tennis rackets adorned his mammoth feet. He looked around thirty-five years old, although all the muscles and the deep tan and the positively chiseled jawbone could have been hiding ten years or adding five* (Weisberger, 2013).

Розглянемо зараз декілька прикладів номінацій предметів жіночого одягу, які в заданих контекстах виконують певні прагматичні функції, описані в теоретичному розділі роботи.

Розглянемо перший приклад:

(24) *I showed up on time for my eleven A.M. interview and didn't panic until I encountered the line of leggy, Twiggy types waiting to be permitted to board the elevators. Their lips never stopped moving, and their gossip was punctuated only by the sound of their stilettos clacking on the floor. Clackers, I thought. That's perfect. (The elevators!) Breathe in, breathe out, I reminded myself. You will not throw up. You will not throw up. You're just here to talk about being an editorial assistant, and then it's straight back to the couch* (Weisberger, 2013).

У фрагменті (24) описується, як головна героїня Андреа Сакс приходить до редакції модного журналу «Ранвей» для проходження співбесіди. Як же зазначалося, Андреа – випускниця факультету журналістики і мріє працювати у серйозному виданні, типу *Time*, тому вона взагалі не хвилюється, чи отримає вона роботу у «Ранвей» чи ні, адже це не робота її мрії. Крім того, як також вже зазначалося, вона абсолютно не слідкує за модою, і, збираючись на співбесіду до «Ранвей», вона не приділила жодної уваги власному зовнішньому вигляду. Але ... очікуючи на ліфт у фойє, вона вперше зустрічає своїх, ймовірно,

майбутніх колежанок. Вони – її повна протилежність: стрункі, довгоноги, гарно вдягнуті. До того ж, вони гомонять, обмінюючись плітками, і цокають підборами. Автор навмисно «вдягає» героїнь роману у взуття на шпильках, англійською *stiletto shoes*. Як вже зазначалося, номен є метафоризованим, в його основі – іміджева метафора, яка уподібнює каблук жіночого взуття холодній зброї – кинджалу. Вибір взуття у цьому контексті є не випадковим, адже номінація *stiletto shoes* має на меті підкреслити, наскільки ворожою, холодною і неприємною для головної героїні виявилось оточення, в якому вона опинилася.

Заслуговує на увагу ще один приклад:

(25) *She was on the phone when I entered the office, her snakeskin Gucci trench draped across the top of my desk. My blood pressure increased tenfold. Would it kill her to take the extra two steps over to the closet, open it, and hang up her own coat? Why did she have to take it off and fling it over my desk? I put down the latte, looked over at Emily, who was too busy answering three phone lines to notice me, and hung up the snakeskin, shook off my own coat and bent down to toss it underneath my desk, since mine might infect hers if they mingled in the closet* (Weisberger, 2013).

Міранда Прістлі – начальниця Андреа Сакс – диявол у плоті. Вона амбітна, безжальна, дивиться на більшість людей зверху вниз, і в неї є одна жадлива звичка: кожного ранку, приходячи на роботу, вона кидає свій верхній одяг на робочий стіл Андреа у приймальні. Цього разу цей кричущий факт особливо сильно виводить Андреа із себе, тому, не випадково, автор роману у цій сцені вдягає Міранду Прістлі у тренч. Як вже зазначалося, цю назву предмет жіночого одягу отримав завдяки метонімічному зв'язку з місцем, для якого пальто такого фасону ініціально призначалося. Це – натяк на те, що відносини Андреа і Міранди нагадують війну. Крім того, на нашу думку не випадково, тренч начальниці виготовлений зі зміїної шкіри: вона нагадує Андреа змію, яка оповила життя дівчини.

Розглянемо ще один приклад:

(26) *Occasionally I'd find a tank top or an over-size jacket I could keep, but the fact that everything was in a size zero was a bit of a problem. Mostly we distributed the clothes to anyone with preteen daughters, the only ones who had a shot in hell of actually fitting into the stuff. I pictured little girls with bodies like little boys strutting around in Prada lipstick skirts and slinky Dolce and Gabbana dresses with spaghetti straps* (Weisberger, 2013).

Андреа Сакс – головна героїня досліджуваного роману – людина випадкова у сфері моди. Вона не знається на брендах, не користується косметикою і, найголовніше, вона носить розмір

одягу, в якому важко виглядати тендітною та елегантною. На роботі, в редакції модного журналу «Ранвей», є можливість отримати брендовий одяг в подарунок. Але, як зауважує Андреа у фрагменті (26), все, на що вона може розраховувати, – це речі в розмірі оверсайз, адже те, що можна отримати на роботі, пасуватиме лише підліткам. Автор не випадково вдягає підлітків у вузькі спідниці та плаття на бретельках. Англійською мовою вузька спідниця – *lipstick skirt* – номінація на основі іміджевої метафори, адже візуально ця спідниця нагадує тюбик губної помади. Бретельки англійською мовою – *spaghetti straps* – номінація, у підґрунті якої також лежить візуальна метафора, адже бретельки візуально нагадують спагетті. Авторка роману не випадково використовує саме ці номінації одягу у фрагменті (26): їхня прагматична задача – підкреслити невідповідність Андреа світу моди.

Висновки. У роботі представлені результати дослідження вторинної (метафоричної та метонімічної) номінації тематичної категорії «жіночий одяг» на матеріалі англійського роману Л. Вайсбергер «Диявол носить Прада» в лінгвокогнітивному та прагматичному аспектах.

Проблема номінації визнається однією з центральних в теоретичній лінгвістиці: номінація є виключно складним явищем, з'ясування сутності якого пов'язано з вирішенням складного комплексу проблем. Так, у роботі номінація визнається як процес (вичленування фрагментів дійсності та утворення мовних одиниць, що характеризуються номінативною функцією) та як результат (власне слова, словосполучення, речення, що слугують для називання виокремлених об'єктів та предметів дійсності). Виокремлюють два види номінації – первинну та вторинну. Друга (як об'єкт цього дослідження) подана в мові в логічній формі тропів – метафори і метонімії, що розглядаються як лінгвокогнітивні феномени.

Дослідження англійського роману Л. Вайсбергер «Диявол носить Прада» дозволяє стверджувати, що його номінативний простір «жіночий одяг» структуровано таким чином: його сигніфікативна база представлена номеном *clothes*; тематичні специфікатори подані номінаціями *costume, ensemble, garment, uniform, outfit, wardrobe*; тематичні модифікатори номінативного простору залучають одиниці на позначення конкретних предметів одягу, які функціонують в романі з: іменниками на позначення матеріалу, з якого виготовлено предмет одягу, довжини предмету одягу, бренду, який виготовляє одяг; дієприслівниками на позначення призначення предмету одягу; об'єктивними прикметниками на позначення кольору предмету одягу, стилю предметів одягу; суб'єктивними прикметниками, що описують

персональне сприйняття предмету одягу та його оцінку.

Близько 30% одиниць номінативного простору «жіночий одяг» в романі «Диявол носить Прада» мають метафоричну або метонімічну основу. У підґрунті метафоричних номінацій жіночого одягу лежить іміджева метафора, яка уподібнює предмет жіночого одягу та/або його стиль / елемент предмету канцелярському товару (олівцю, конверту), представнику тваринного світу (черепащі, кішці), літері (Т), виду холодної зброї (кинджалу), істивному об'єкту (буханці хліба). Метонімічні моделі, що лежать у підґрунті вторинної номінації жіночого одягу, включають: PERSON FOR GARMENT, SPATIAL PART FOR WHOLE, PLACE FOR GARMENT, EVENT FOR GARMENT, MANNER OF PUTTING ON FOR GARMENT, FUNCTION FOR GARMENT.

Виокремлені метафоризовані та метонімізовані номінації жіночого одягу демонструють прагматичне навантаження. Задля специфікації прагматичного навантаження номінативні одиниці описуються з точки зору прагматичних ситуацій, урахуваючи такі параметри, як місце, час, цілі, намір мовця, його соціальне положення, професія, стать, вік. Виявляється, що у художньому тексті метафоризовані та метонімізовані номінації жіночого одягу сприяють дескрипції оточення героїв, інтерсуб'єктивних відносин героїв, емоційних станів героїв тощо.

Зроблені висновки свідчать про виконання усіх поставлених в роботі задач.

ЛІТЕРАТУРА

- Бацевич Ф.С. Лінгвістична прагматика: спроби обґрунтування проблемного поля і дослідницької одиниці. *Мовознавство*. 2009. № 1. С. 29–37.
- Безугла Л.Р. Лінгвістична прагматика та дискурсивний аналіз. *Studia Philologica*. 2013. № 1. С. 95–100.
- Глущенко О.В. Дискурсивні особливості дескрипції одягу в англомовному художньому тексті. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*. 2020. № 8. С. 46–51.
- Козоза Г. Дескрипції одягу в дискурсивно-прагматичному аспекті (на матеріалі сучасної англомовної публіцистики): автореф. ... канд. філол. наук: 10.02.04; Київський національний лінгвістичний університет. Київ, 2011. 20 с.
- Кочерган М.П. Загальне мовознавство: підручник. К.: Видавничий центр «Академія», 2006. 464 с.
- Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями і проблеми: підручник. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.
- Тараненко О.О. Номінація. *Українська мова: енциклопедія*. К.: «Українські енциклопедії», 2004. С. 417–419.
- Barcelona A. *Metaphor and Metonymy at the Crossroads: A Cognitive Perspective*. Berlin: Mouton-de Gruyter, 2000. 432 p.
- Lakoff G. *Metaphors we live by*. Chicago: Chicago University Press, 1980. 256 p.
- Kövecses Z. *Metaphor: A practical introduction in cognitive linguistics*. Oxford and New York: Oxford University Press. 2002. 304 p.
- Peirsman I., Geerarts D. Metonymy as a prototypical category. *Cognitive linguistics*. 2006. № 17. P. 269–315.
- Weisberger L. *The Devil wears Prada*. London: Harper Collins, 2013. 391 p.